

יֵרֵא לַיּוֹאֵל אֵלִיָּהוּ

לע"נ יואל בן ברוך. פרשת מטות מסעי תשפ"ו.

תַּעֲלוּמַת הַבְּרֹנוֹן

"הַחֲדָשִׁים! עִם הַכְרִיכָה הַכֹּחֵלָה! קִבְּלֵנוּ אוֹתָם מִתְרוּמַת ר' מִנְחָם קִלְיִנְבְּרוֹיט. שְׁלוֹשִׁים וּשְׁנַיִם בְּרֹכּוֹנִים. נִעְלָמוּ. פּוּי!"

הַכִּיתָה הַשְׁתַּתְקָה. אֶפִּילוּ פִּישָׁל, שְׁמוּחֹה הָיָה בְּדֶרֶךְ כָּלל בֵּית דְּפוּס פְּעִיל, סָגַר אֶת פּוּי.

עַל הַשּׁוֹלְחָן נִשְׁאָר רַק פֶּתֶק קָטָן, כְּתוּב בְּעֶפְרוֹן:

'מִי שְׁאוּכֵל וְשׁוֹכֵחַ לְבָרֵךְ - כְּאֵלֹהֵי שִׁכְחָ מִי נִתֵּן לוֹ אֶת הָאֶפְשָׁרוֹת לְאָכֹל.'

מִתַּחַת לַפֶּתֶק הָיָה צִיּוֹר מוֹזָר: קֶבֶה מְחִיכֶת.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שִׁפְשָׁף אֶת מִצְחוֹ. 'יְלָדִים, לִפְנֵינוּ תַּעֲלוּמָה. מִי לֶקַח אֶת הַבְּרֹכּוֹנִים, וְלָמָּה צִיֵּר קֶבֶה עִם חִיּוֹךְ?'

הַרְבֵּי הִתְחִיל בַּחֲקִירָה. 'מִי רָאָה מִשֶּׁהוּ?'

'אֲנִי רָאִיתִי אֶת פִּישָׁל בּוֹלֵעַ בָּלִי לִלְעוֹס,' אָמַר מֵאִיר'ל.

'זֶה לֹא קִשּׁוֹר,' הִתְגַּבֵּן פִּישָׁל. 'זוֹ שִׁיטַת אֶכִּילָה בְּקֶצֶר. בְּמָקוֹם לְעִיסָה אֲרוּכָה - בְּלִיעָה בְּעֵינָיו.'

'פְּטוּמֵי מִלֵּי,' אָמַר הַרְבֵּי. 'הַגּוֹף אֵינוֹ מִקְבֵּל קִיצוּרֵי דֶרֶךְ שֶׁל עֲצָלָה. הָרוּק בָּפָה מִתְחִיל לִפְרֹק עֲמִילָן. יֵשׁ בּוֹ חֹמֶר לְשִׁנְקָרָה עֲמִילָא. אִם תִּחְזִיקוּ חֲטִיכַת לֶחֶם בָּפָה וְתִלְעֲסוּ לָאֵט, תִּרְגִּישוּ אַחֲרֵי זְמַן טַעַם מְתוּק מְעַט. לָמָּה? כִּי הַעֲמִילָן מִתְחִיל לְהִתְפַּרֵּק לְסוּבָרִים פְּשׁוּטִים. זֶה פֶּלֶא. הַפָּה אֵינוֹ רַק שֶׁעַר כְּנִיסָה. הוּא בְּעֲצָמוֹ גַּם כֵּן כְּמוֹ בֵּית מִלְאָכָה.'

רַבִּי, 'לֹחֵשׁ יַעֲנֵקֶל, אֶפְשָׁר לְנִסּוֹת בְּבֵית?'

'כֵּן, אָבֵל לֹא בְּשִׁבְתָּ אִם זֶה גּוֹרֵם לָכֶם לַעֲשׂוֹת נִסְיוֹנִים בְּמָקוֹם לְהִשְׁתַּתֵּף עִם כָּלֶם בְּסַעֲדָה,' חִיָּךְ הַרְבֵּי. 'קַחוּ חֲטִיכַת לֶחֶם קֹטְנָה, לַעֲסוּ לָאֵט, וְתִרְאוּ אִיךָ הַטַּעַם מִשְׁתַּנָּה. רַק בְּלִי לְהִבְהִיל אֶת אִמָּא: 'אִמָּא, אֲנִי עוֹשֶׂה נִסְיוֹן בְּמַעַי הַדֵּק! זֶה מִשְׁפָּט שֶׁמִּכְנִיס לַחֵץ מִיֹּתֵר לְמִטְבָּח.'

הַחֲקִירָה נִמְשָׁכָה.

לֵיד אַרְוֵן הַסִּפְרִים נִמְצָא פִּירוּר לְחֻמְמָה. לֵיד הַחֲלוּן נִמְצָא חוּט כָּחַל. וּבִתְרוֹם דִּגְמַת הַקֶּבֶה מִפְּלִסְטִיק נִשְׁמַע רִשְׁרוּשׁ.

'רִשְׁרוּשׁ?' שָׁאל פִּישָׁל. 'קֶבֶה מְקַרְקֶרֶת?'

'דִּוְגָמָה אֵינָה מְקַרְקֶרֶת,' אָמַר הַרְבֵּי. 'אֲלֹא עִם כֵּן מִיִּשְׁהוּ הַכְּנִיס לְתוֹכָהּ דָּבָר שְׁאֵינוֹ מִן הַמִּנְיָן.'

הַיְלָדִים הִתְקַרְבוּ. הַרְבֵּי פָּתַח בְּזִהְרִירוֹת אֶת הַדִּוְגָמָה. מִתּוֹךְ הַקֶּבֶה נָפַל - בְּרֹכּוֹן אֶחָד. כְּחוֹל. מְקַפֵּל. קֶצֶת מְקַמֵּט. עָלָיו כְּתוּב בְּעֵמּוּד הָרִאשׁוֹן: 'בְּרַכַּת הַמַּזֵּן בְּכֹנֶה - לֹא בְּמַהֲרִירוֹת.'

ר' זִלְמָן זָקַף גְּבֵה. "נִי, זֶה כָּבֵד לֹא קֶבֶה. זֶה מַחְסָן."

פִּתְאוֹם נִשְׁמַע קוֹל קָטָן מִהַפִּינָה. "אֲנִי... אֲנִי יוֹדֵעַ אֵיפֶה הַשָּׂאֵר."

כָּלֶם הִסְתַּבְּרוּ. כַּחֲמֵן זֹשָׁא שִׁקְטִילֵיג עָמַד שָׁם, אֶצְבְּעוֹתָיו מִשְׁחָקוֹת בְּשׁוּלֵי הַצִּיצִית. הַבְּרֹכּוֹן שֶׁבִּכְסוֹ כָּבֵד לֹא הָיָה בְּכִיס. פָּנָיו הָיוּ אֲדָמוֹת כְּמוֹ עֲגֻבָּנָה.

אֲנִי רוֹצֶה לְסַפֵּר לָכֶם מַעֲשֶׂה שְׁאִירָע בְּחִידָר "תַּפְאֶרֶת יַעֲקֹב". רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נִכְנַס לְכִיתָהּ וּבִידוֹ קוּפְסָה אֲרוּכָה מְכֻסָּה בְּמַפָּה לְבָנָה.

"יְלָדִים," הוּא הִכְרִיז, "הַיּוֹם נִלְמַד פְּסוּקָה, נִפְתַּר תַּעֲלוּמָה, וְנִרְאָה דָּבָר פֶּלֶא בַּגּוֹף הָאָדָם."

"רַבִּי," לֹחֵשׁ מֵאִיר'ל קִנְיִטֵּשׁ, "זֶה קִשּׁוֹר לְמַבְחָן?"

"כָּל דָּבָר קִשּׁוֹר לְמַבְחָן," הִשִּׁיב הַרְבֵּי. "אוֹ לְמַבְחָן שֶׁל הַחִידָר, אוֹ לְמַבְחָן שֶׁל הַחַיִּים. נִפְקָא מִינָהּ - בְּחִידָר מְקַבְּלִים צִיּוֹן, וּבְחַיִּים מְקַבְּלִים שָׁכָל."

הַיְלָדִים צִחְקוּ, וְהַרְבֵּי הוֹרִיד אֶת הַמַּפָּה. מִתַּחְתֶּיהָ הוֹפִיעַ דָּגָם גָּדוֹל שֶׁל מַעֲרַכַת הַעֵינׁוֹל: פֶּה, וְשֵׁט, קֶבֶה, מַעִים, כָּבֵד, לְבָלֵב - הַכֹּל מִפְּלִסְטִיק צִבְעוֹנִי. הַקֶּבֶה הָיָה וְרוֹדָה מֵאוֹד, כְּאֵלֹהֵי מִיִּשְׁהוּ צִבֵּעַ אוֹתָהּ בְּסוּבָרִית תּוֹת, וְהַמַּעִים נִרְאוּ כְּמוֹ חוּטֵי טִלְפוֹן אַחֲרֵי שִׁילֵד בֵּן שְׁלוֹשׁ הַחֲלִיט לַעֲשׂוֹת בָּהֶם סֵדֶר.

"זֶה," אָמַר הַרְבֵּי, "נִקְרָא בְּפִי הָרוּפְאִים 'מַעֲרַכַת הַעֵינׁוֹל'. וְאַצְלָנוּ? 'חֲסֵד ה' בְּהִתְגַּלְמוֹתוֹ!'"

בְּדִיוֹק אַז נִכְנַס שִׁמְשׁ הַחִידָר, ר' זִלְמָן צִלַּחַת-בְּרוּךְ, עִם מַגֵּשׁ לְחֻמְמָנוֹת.

"סַעֲדָה לְכָבוֹד פְּרִשְׁתַּת עֵקֶב," אָמַר ר' זִלְמָן. "לְחֻמְמָנוֹת, טוֹבָה, מְלִפְפּוֹן חֲמוּץ, וְאַפִּילוּ עֲגֻבָּנוֹת."

הַיְלָדִים קִפְצוּ. כְּלוֹמֵר, לֹא מִמֶּשׁ קִפְצוּ, כִּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הֵבִיט בָּהֶם בְּמִבְטָ שֶׁל "שֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה עֲדִיף", אָבֵל הֵם רָצוּ לְקַפּוֹץ.

הַרְבֵּי הִרִים יָד. "לִפְנֵי שְׁאוּכִלִים, פְּסוּקָה: 'וְאַכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ וּבִרְכָתָ' - כֵּן אוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה בְּפִרְשָׁתָנוּ. לֹא רַק לְאָכֹל. לֹא רַק לְשַׂבּוֹעַ. לְבָרְךָ!"

"רַבִּי," שָׁאל יַעֲנֵקֶל בִּיסְקוּטִי, "לָמָּה הַתּוֹרָה מְזַכִּירָה קוֹדֶם אֶכִּילָה וְאַזְ שְׂבִיעָה וְאַזְ בְּרַכָּה?"

"אָה! הַרְבֵּי חִיָּךְ. "זוֹ כָּבֵד חֲקִירָה. הָאֵם הַבְּרַכָּה בָּאָה בְּגִלְל מַעֲשֶׂה הָאֶכִּילָה, אוֹ בְּגִלְל מַצָּב הַשְּׂבִיעָה? מַעֲשֶׂה אוֹ תוֹצְאָה? גְּבָרָה אוֹ חִפְצָא? אָבֵל קוֹדֶם נֹאכֵל, וְתוֹךְ כִּדִּי תִחַשְׁבוּ מָה דַּעְתְּכֶם."

הַיְלָדִים נָטְלוּ יָדִים, בִּירְכוּ הַמוֹצֵא, וְאַכְלוּ. וְאַיֵּה אֶכִּילָה! פִּישָׁל דָּהַר עַל הַלְחֻמְמָה כְּאֵלֹהֵי הַיָּד הַבּוֹרַחַת לְרַכְבָּת. מֵאִיר'ל לַעֲסָ לָאֵט, בְּסִדֵּר מוֹפְתִי, כְּמוֹ בַּעַל קוֹרָא שֶׁמְקַפִּיד עַל טַעְמִים. וּבְפִינָה יִשֵּׁב יֵלֵד חֲדָשׁ, כַּחֲמֵן זֹשָׁא שִׁקְטִילֵיג, עִם בְּרֹכּוֹן קָטָן בְּכִיס, עֵינָיו מְבִרְקוֹת, יָדָיו מַהֲדִקוֹת אֶת הַלְחֻמְמָה כְּאֵלֹהֵי הַיָּד סוֹד.

וְאַז... קָרָה הַדָּבָר.

ר' זִלְמָן חִזַּר לְקַחַת אֶת הַמַּגֵּשׁ - וְהַחֲוִיר.

"רַבִּי!" הוּא שָׁאָ בְּלֹחֵשׁ, וְזֶה דָּבָר שֶׁרַק שִׁמְשׁ חִידָר וְיִתִּי יוֹדֵעַ לַעֲשׂוֹת. "הַבְּרֹכּוֹנִים נִעְלָמוּ!"

"אֵיזָה בְּרֹכּוֹנִים?"

"אני החבאתי", הוא אמר.

פישל כמעט כפל מכסאו. "אתה? אתה הרי שקט! שקטים לא עושים תעלומות. זה נגד התקנון...."

נחמן זושא בלע רוק. "לא רציתי לגנוב. חלילה. רציתי... רציתי שהילדים ישאלו למה מברכים. בבית שלנו אבא חולה כבר כמה שבועות. הוא אוכל מעט מאוד. אתמול הוא אמר לי: 'נחמן, כשאדם יכול לאכול ולשבוש, זו מתנה עצומה. וכשהוא יכול לברך - זו עוד מתנה.' אז חשבתי... אם הברכונים יעלמו, כלם יבינו שהם חסרים."

הפיתה השתתקה. שתיקה של לב שמבין משהו ולא יודע עדיו איר לעכל אותו.

רבי יהושע לא גער. הוא נגש לנחמן זושא, הניח יד על כתפו, ואמר: "הכונה שלך היתה יקרה, אבל הדרך - לא. מצוה לא עושים על ידי לקיחת חפץ של ציבור בלי רשות. אפילו בשביל רעיון גדול."

נחמן הנהן. "הברכונים בארון המעילים. בתוך השקית של הכובעים."

"למה דווקא שם?" שאל ר' זלמן.

"כי אף אחד לא מחפש שם," אמר נחמן בשקט. "כלם זורקים לשם דברים ומקוים שאיך שהוא יסתדרו בסוף."

הילדים פרצו בצחוק. אפילו נחמן חייך, חייך קטן.

ר' זלמן שלף מן הארון שקית גדולה, ומתוכה בצבצו הברכונים הכחלים. שלושים ואחד. האחרון היה בדגמת הקבה, כמובן. כמו שפבר ספרנו.

הרבי הרים ברכון אחד.

"עכשו נלמד. הגוף שלנו אינו שק של אכל. הוא פלא. השינים טוחנות. הרוק מתחיל לפרק. הושט מעביר. הקבה מערבבת ומפרקת בעזרת חומצה חזקה וחומרים מיוחדים. אחר כך המזון מגיע למעי הדק, ושם יש סיסים קטנים — כמו אלפי אצבעות זעירות — שמגדילים את נטח הפנים ועוזרים לספג את הטוב אל הדם. הכבד, הלב, המרה — כל אחד עובד בזמן ובמדה. ואם דבר אחד משתבש, האדם מבין כמה לא מובן מעליו היתה כל נגיסה."

אחר כך נעשה שקט. הילדים פתחו את הברכונים.

כלם בירכו ברכת המזון. מילה במילה. לא בצעקות ולא במרוצה. "הן את העולם כלו בטובו..."

ופתאום התחלנו להתבונן. אתה אוכל — אבל מי נתן לך שיניים? מי נתן לך רוק? מי נתן לקבה זח? מי נתן לחטה לצמח, לאופה לאפת, לאמא לשלח, לרבי ללמד, וללב להבין?

כשסיימו, הרבי אמר: "עכשו תשמעו את החדוש האחרון."

"יש עוד?" נבהל ר' זלמן. "אני בגילי לא בנוי לזה. הגב שלי כבר סחב המון."

הרבי הוציא מכיסו פתק נוסף. "את הפתק הראשון לא כתב נחמן."

"מה?!" קראה הפיתה.

"אני כתבתי," אמר הרבי.

נחמן הרים עינים.

"אתמול," הסביר הרבי, "אביר התקשר אלי וספר לי מה אמר לך. הוא חשש שתקח את זה ללב יותר מדי, כמו שאתה באמת עושה. הבוקר ראיתי אותך ליד ארון המעילים, וראיתי את הנקודה הכחלה על השרוול. הבנתי. במקום לעצר מיד, נתתי לכיתה ללמד דרך התעלומה. אבל את הפתק עם הקבה המחכת — אני כתבתי. רציתי שתהיה כאן חקירה אמיתית - עם רמזים."

פישל פער פה. "רבי," בדיוק. סיבה ומסובב. רק שבנגוד אליך, פישל, אני לעסתי את התוכנית לפני שבלעתי אותה."

כאן, קורא יקר, אתה רשאי לחחק. ואם לא צחקת — בדק שמא אתה באמצע שתיית מים.

בסוף היום כתב הרבי על הלוח שלוש שורות:

א. אכל אינו דבר פשוט.

ב. שובע אינו דבר מובן מעליו.

ג. ברכה היא הזכות לאמר תודה לבוה העולם שנתן את שניהם.

ומתחת לזה כתב באותיות גדולות:

ואכלת ושבעת וברכת.

לפני שהילדים יצאו, הרבי הוסיף חידה:

"מצאו בבית שלושה דברים שעברו דרך ארוכה עד שהגיעו לצלחת שלכם: לחם, ארז, ירק, ביצה, מה שתמצאו. שאלו את אבא או אמא: מי גדל? מי הוביל? מי בשל? ואז תחשבו עוד שאלה אחת: מי נתן לכל זה לעבד?"

פישל הרים יד בפעם האחרונה.

"רבי, ומה אם אני עדיו רעב?"

"אז תאכל," אמר הרבי, "אבל הפעם — תלעס טוב. הגוף שלך אינו הפקר."

והאמת? מאז אותו יום, בכל פעם שפישל התחיל לברך ברכת המזון, הוא היה מציץ רגע בברכון הכחול, נוגע בשפיו בלשון, כאלו בודק שהפועלים הקטנים בפה עומדים במשמרתם, ומחייך.

לא חייך של ליצן. אלא של ילד שהבין שבין נגיסה לברכה יש עולם שלם של חסד מופלא.

ואם תשאלו אותי — זו כבר שביעה מסוג אחר, גדולה הרבה יותר.